సత్యం

"నా కెందుకనో బుగులుగున్నది.... ఎనుకటి నుంచి బతుకుత లేమా ? ఏడినుంచి ఏడికత్తదో ? ఇసప్పురుగుతోని సెలగాట్కమాడు తండ్లు- ఎవల సిరసు మీన గొత్తదో గదా !" పున్నమ్మ గడప మీన కూర్చుండి మొగన్ని చూస్తూ ఇలాగా చాల సేపటినుండి సణుగుతోంది.

మొగుడు నారాయణ, భార్య పున్నమ్మ ముఖంలోకి తలెత్తి ఒక నిముషం చూశాడు... తల దించుకొని గ్యాసునూనెలో గుడ్డముక్క ముంచి చేతులున్న తుపాకిని తుడుస్తున్నాడు.

"నా మాటకు సిన్నమెత్తు ఇలువ లేకుంటయిపోయింది. అప్పటి నుంచి లడలడ నేనే అదురుతున్న- మాట్లాడ్తె నోటి ముచ్చాలు రాలి పోతాయా ? సంఘాలు గింగాలని నువ్వు దిరిగి మా నోట్లె మన్ను బోత్తవుగని బర్రెమీన గురిసిన ఆన.... ఉలకవు పలుకవు...."

"అయ్యిందా ? ఇంకేమన్నా ఉందా ?" అప్పుడు నారాయణ నోరు విప్పాడు.

తల్లిని. తండ్రిని చూస్తూ కూర్చున్న కృష్ణకు వాళ్ళ మాటలు అర్థం కాలేదు. కుంపటి తిత్తి ఒదిలిపెట్టి తండ్రి దగ్గిరికి జరిగాడు...

గుడిసె బయట కూర్చున్న క్రిష్ణ తమ్ముడు సత్యం గూటికి చేరుతున్న కోడిపిల్లలతో ఆడుతున్నాడు.

"నాయిన్నా గిదీన్నే మంటరే...." క్రిష్ణ తుపాకి చివర బొడిపె చూయిస్తూ అడిగాడు.

''నిశానంటర్రా—''

''గిదేం పని జేత్తది—''

''ఇగో గీడున్న రింగుల నుంచి నిశానుసు, మనం కొట్టేదాన్ని మూడిటిని ఒక్క లైనుకు బెట్టి సూసి దెబ్బగొడితే తప్పిపోదు"

క్రిష్ణ తనో గుడ్డముక్క తీసుకొని తుపాకిని తుడువసాగిండు....

''నేనే మడుగుతన్న- నువ్వేం మాట్లాడ్తన్నవ్— ఆఖరుకు" పున్నమ్మ కోపంగా లేచి నిలబడ్డది ఆమె ముఖంలోకి రక్తం చిమ్ము కొచ్చింది. ఎర్రరాయి ముక్కుపుడక మరింత ఎర్రగా మెరిసింది....

''మీ నోట్లె ఇషం బోత్తనంటవ్.... అంతేగదా" నారాయణ తుపాకి పూర్తిగా క్రిష్ణకిచ్చేసి చేతులు గుడ్డతో తుడుచుకుంటూ అన్నాడు.

బజారులో ఇండ్లకు చేరుతున్న పశువులు అరుస్తున్నాయి- దుమ్ము ...న వేస్తోంది.

...ణ లేచి నిలబడి గుడిశె ముందటి కొచ్చాడు....పశువుల ...మొఖాలతో, దుమ్ము నిండిన ఒళ్ళుతో చింపిరి ...వదిలిస్తూ నడుస్తున్నారు. ఆవులు ...లేగ గొంతు అకలితో

చాలా హృదయవిదారకంగా అరుస్తోంది. తూరుపు ఆకాశం మీద చుక్కొకటి మినుకు మినుకు మంటోంది.

పున్నమ్మ దీపం ముట్టించి అడ్డగోడ మీద పెట్టింది. దీపం వెలుగులో పున్నమ్మ ముక్కుపుడక ఎర్రరాయి కాంతివంతంగా మెరుస్తోంది.

నారాయణ చూరుకింది నులకమంచం వాల్చుకొని చేతులు తలకింద బెట్టుకొని వెల్లికిలా పండుకొని చింతల మీద నిలిచిపోయిన మబ్బు తునకల వేపు చూసిండు.

పున్నమ్మ గుడిశె బయటకొచ్చింది. గొంతు తగ్గించి—

"ఎవలెక్కడ బోతె మనకేంది ? బలీరె మన్నెపోడా ! అంటె బండిగీరె మీసేసుకొని వచ్చిండంట నీ అనొంటోడు, మనకండ్ల ముంగట సింతకింది పోశన్న కొడుకు లచ్చిం మల్లు సంఘంల జేరిండని దొరేం జేసిండు ? నోట్లెకచ్చిన జొన్నసేను గొడ్ల మేపిచ్చిండు. పోశన్నను జేలుకు పట్టించిండు. నిన్నగాక మొన్న పనులు బందుబెట్టిన పాలేరోల్లను పోలీసుల బిలిపిచ్చి తన్నిచ్చిండు. నా మాటిను. దొర నిన్నింకా తన మనిషే అనుకుంటండు. నువ్వు గిట్లని తెలిసిందా ? మామ కాలంలిచ్చిన ఇనాం భూమి గుంజుకుంటడు. మనకు గీ ఊళ్ళె మున్నది. సేనుకుంటె తిన్నట్టు లాపోతే పన్నట్టు— నీ నగలు న... ఎవలు సేయించుకుంటరు. దొరను కాదని మనం బతుకలేం."

"ఎప్పటికి నీ ముచ్చట నీదేగని— కూ...
దొర భూమి మనకు పుణ్యానికియ...
జేసిచ్చినం- పిన్నపనికి ...

గభూమి ముప్పయేండ్లనుంచి మనమే కాస్తుజేస్తన్నం ఆదెవ్వడు మజ్జెన గుంజుకోను. దొరలు పుట్టినప్పుడే బూములు భుజానేసుకొని పుట్టలే ఊరు ఊరంతా కాష్నాల గడ్డయిపోతుంటే నీ ఏడుపు నీదే— రేప్పొద్దు గాల నువ్వు సెప్పులు నాకినా ఇడిసి పెట్టడు— దూడిచ్చి ముడ్డిమీన తంతడు. పిస్సదానా గాలత్తె అన్ని సెట్లను, ఆకులను ఊపుతది. నేనూగనని ఏ ఆకు మూలకూకున్నా అది ఇడిసి పెట్టది".

"ఓ నారన్న. అతారే రడీ జేసినావే. ఇయ్యాల్లదొరా, అమీన్ సాబ్ మాలెగట్టుకు సికారు బోతరట. నన్ను పట్టుకరమ్మన్నాడు." తెనుగుగట్టయ్య వచ్చి వాకిట్లో నిలుచున్నాడు.

ఏదో చెప్పాలని నోరుతెరిచిన పున్నమ్మ నోరు మూసుకొని కూర్చున్నది.

"ఇగో ఇప్పుడే సాపుజేసి గిట్ల నడుంవాల్సిన— నువ్వు రానే వత్తివి. నేనే తెత్తామనుకుంటన్న....ఏదీ....ఈమజ్జెన కన్పిత్తలేనే లేవ్ ఎటన్నబోయినవా ? కూకో.... పున్నీగట్టన్నకు జెరన్ని మంచి నీల్లు దెచ్చియ్యి.." నారాయణ మంచంలో లేచి కూర్చున్నాడు.

గట్టయ్య వాకిట్లో నేలమీద కూర్చుండి షికారు సంగతులు చెప్పుకొస్తున్నాడు. తను ఎన్నెన్ని జింకల, అడివి పందుల, మెకాల ఎట్లెట్ల గురి చూసి కొట్టింది చెప్పుకొస్తున్నాడు.

"అయితే...దొరగారు నీకెప్పుడన్న ఏటమాంసంల కూసంతన్న ఇచ్చిండా" నారాయణ.

గట్టయ్య "ఓసి నీకు గింత తెల్వదా ?" అన్నట్లునవ్వేండు.... నవ్వి

"దొర కూర నాకెందు కిత్తడు?"

"నువ్వు కొట్టినవ్ గన్క-''

"తుపాకి దొరదేగద...."

నారాయణ మాట్లాడలేదు....

''కూరగాదు—కూల్లైమన్ను బొయ్యకుంటె అంతే సాలు .... ఇన్నొద్దులు సెరువు ఏలం నన్నూరుండేది. ఇయ్యేడు ఎయ్యిన్నర జేసిండు. జిమ్మలు బట్టి అమ్ముక బతికేటోల్లం గన్ని పైసలెక్కన్నుంచి తెత్తమ్....కాదు కక్కసమంటె పొరుగూరోల్లను దీసుకొత్తడట-ఆడికి ఏటా మేం గోసుకుని గుడెసెలు గప్పుకునే తుంగకోపిచ్చి అమ్ముకున్నడు....దొరలు గిట్ల కోతుకం జేత్తే ఏడ బతుకుతం .... మాట్లాడ్తె ఖుస్సుబుస్సు మంటండ్లు. దొరా! ఎవలినినమ్ముతలేడు. మనం మొదటి నుంచి మొదటి దనుక దొరను నమ్ముక బతికినోల్లం! గిప్పుడు దొరను కాదని సంఘంగింగమని బతుకుతాం! దొరే జర ఇసారం జేయాలెగని''

నారాయణ గట్టయ్యను చూసిండు. దీపం వెలుగు చారలా అతని మీద పడుతోంది. కండలు దిరిగిన శరీరం బానకడుపు—బుగ్గమీసాలు— ''మనిషి సెత్త దున్నపోతు సెత్తె—మెదడు గంతే ఏంభాగ్గెం'' మనసులో అనుకొని పైకి మాత్రం .... "బానిచ్చమే .... దేనికైనా దమ్ముండాలె గట్టన్నా....'' అన్నాడు.

''ఇగనేం బోత. ఆలిశ్యమైతే దొర పంచాంగ మిప్పతడు" గట్టయ్య లేచి నిలుచున్నడు.

''కిట్టన్నా గతుపాకిదెచ్చి మామ కియ్యి.'' నారాయణ.

లోపలి నుండి జవాబు లేదు.

''కిట్టా''

పున్నమ్మ గుడిశె లోపల తిడుతోంది.

''నెగులబుట్టనిపోడా! తుపాకంత ఇచ్చి కుప్పబెట్టినావ్.'' ఆ తరువాత వీపుమీద దెబ్బవేసినట్టున్నది. కొంచెం సేపటికి క్రిష్ణ తుపాకి గుండులా గుడిశెలనుండి దూసుకవచ్చి బజారువెంట పరుగెత్తసాగిండు. అన్న వెంటపడి సత్యం పరుగందుకున్నడు.

నారాయణ గొనుగుతూ లోపలికి నడిచిండు. లోపల తుపాకి ఏ కీలు కా కీలు విప్పదీసి ఉన్నది.

''చూడవోతే వీడు తుపాకీ తయారు చేసేట్టుగున్నది'' నారాయణ.

''అయ్య తాళ్ళతొవ్వబడితె—కొడుకు ఈదుల తొవ్వన్నబట్టడా?'' పున్నమ్మ. మరో పది నిమిషాల్లో నారాయణ తుపాకి సరిచేసి గట్టయ్య చేతికిచ్చాడు.

ఆ రాత్రి పిల్లలిద్దరు ఇంటికి రాలేదు.

* * *

చాకల్ది ఊరు తిరిగిపోయింది. ఆకాశంలో చుక్కలను కప్పేస్తూ కర్రావు పొదుగోలె మబ్బులు—చిమ్మంజీకటి. చాలా గుడిశల్లో దీపాలు వెలగడంలేదు. ఊరి చివరినున్న మాదిగగూడెంలో కుక్కొకటి ఉండి ఉండీ నీరసంగా మొరుగుతోంది. ఎవడో భూలక్ష్మి పందిరికింద దుమ్ములో కూలబడిపోయి జీరగొంతుతో ''తెల్లెతెల్లెతెల్లాయిలో దంగులు

గొట్టి బంగులలు గట్టి''నమని పాట పాడుతున్నడు. ఊరి మధ్యలో ఒక స్త్రీ ఎప్పుడూ తెగిపోని గొంతుతో ఏడుస్తోంది. ఆ ఏడుపులో రాగం తప్ప మాటలులేవు. తెనుగు గట్టయ్య బాగా తాగి తూలుతూ ఊరు పేరు లేకుండ తిట్టుకుంటూ ఎటోపోతున్నాడు.

“బతుకవ్వను కుక్కల్, ఏం బతుకు. గరీబోడు బతుకద్దు.... అని గొంతికె లింత ఎండ్రిన్ బొయ్యండ్లి, వారీ! గట్టిగ నీ బతుకేం బతుకోంటా? ఊరుతోని గలువవు. ఆళ్ళ పెప్పలు నాకుకుంట తిరుగు తవ్. ఛత్ తైరి. నాకేందిర ఊరుతోని పని. నా తల్లిలొట్టి సల్లగుంటె సాలు. ఎవడాడు కల్లుముంతో తల్లీ! నిన్ను మరువజాలనే. ఎందుకేడు త్తన్నవే? నా తీరు బతుకుతె గీ తిప్పలచ్చేనా? దొరంటే దొరగాదు ధరినికి దొర! దొరి కెదురు తిరుగుతె ఏమయ్యేది. ఊకో బిడ్డా! ఊకో'' ఇలాగా వదురుతూ నడుస్తున్నాడు.

ఎవరో బక్కపలుచటి మనిషి ఎదురుగా వచ్చినవాడు కాండ్ర కిచ్చి ఉమ్మేసి తప్పుకొని కదిలి పోయిండు. గట్టయ్య నిలదొక్కుకొని ఏదో అనాలనుకున్నాడు....కాని మాట పెకలకముందే చింతవేరు తట్టు కొని ముక్కు మూసుక పడిపోయిండు. లేవాలని చాలాసేపు ప్రయ త్నించి లేవలేక దుమ్ములో కాసేపు పొర్లి అక్కడే నిద్రపోయాడు.

చీకటి మరింత చిక్కబడ్డది....ఊరులుకుమగ్గిపోయింది .... గుడి శెల్లో గుసగుసలు మొదలయ్యాయి. ఒక్కొక్కరే తలనిండా ముసుగు పెట్టుకొని చెరువు కట్టవేపు నడుస్తున్నారు. చెరువుకట్ట మధ్యలో ఉన్న గంగిరావి చెట్టుకింద కుప్పకూడిండ్లు.

చెట్టుమొదట లచ్చయ్య కూర్చుండి గడ్డం బరుకూ బరుకున గోక్కుంటున్నవాడు-ఏదో ఆలోచిస్తూ “రావాల్సినోల్లంత అచ్చినట్టేనా?”

అన్నాడు. దూరంగా కూలబడుతూ వెంకటనర్సు "ఆఁ అందరచ్చి నట్టె....'' అన్నాడు.

చెరువులో కొత్తనీరు తెల్లగా కన్పించడంలేదు. అలలు కట్టకేసి కొట్టుకొని విరిగి పడుతున్న సప్పుడు మాత్రం విన్పిస్తోంది.

"బొండిగెల దనుక నీల్లచ్చినయ్. ఎనుకదారి బందయిపో యింది. మళ్ళింక ఉన్నదొక్క-టేదారి—సావయినా రేపయినా ముంగ టికే పోవుడు. మన సంఘ పెద్దభీమన్నను పోలీసోల్లు పట్టుకపోయిండ్లు-ఎనకా ముంగట ఇసారం జేసుకోవాలె మనమే. ఊళ్ళెజొచ్చి పోలీ సోల్లు అదునుకు దొరికి నోన్నల్ల మోటరెక్కిచ్చుక పోయిండ్లు — జమా నతు పడి ఆళ్ళ నిడిపిచ్చుక రావలె—అదట్టుంచుండ్లి గిట్ల జేసుడు దొరకు బనావు[1] గాదని రేపు పిల్లా జెల్లా అందరం ఊరేగింపు తియ్యాలె—ఇవ్వా రకే పది దినాలయ్యింది.పనులు బందుపెట్టి—మొగ[2] కయికిలి 5 రూపాలు ఆడకయికిలి 3 రూ॥ ఇచ్చేదనుక అన్నిపనులు బందే. ఇంకోటి సుత ఉన్నది," లచ్చయ్య కాసేపాగాడు.

"లచ్చన్న మామా నీబాంచెన్....ఆడ అయినెను ఏంజేత్తండ్లో పోలీసోల్ల సేతికి దొరుకు డంటె ఎములోల్ల సేతికి దొలకినట్లె...." భీమన్న భార్య రాజేశ్వరి కొంచెం ముంగటికి జరిగి చెప్పింది.

"నువ్వేం బుగులు[3] పడకే బిడ్డా! భీమన్న పానానికి మాపానం ఎదురిత్తం" రాములు రాయేశ్వరి తలమీద చేయేసి దువ్వ్వింది.

"గియ్యన్ని ఓఎత్తు.... సెరువు ముంగటి పరంపోగుల నాగండ్లు కట్టటం ఒక ఎత్తు" సాంబయ్య.

---

1 న్యాయం 2 కూలి 3 భయం

"దెహెంగండ్లేం బండుతయి. అట్టి బొక్కలకు[4] కోంల్రిగాడు దెబ్బలు-దిన్నట్టు కులం సెడ్డా సుఖం దక్కాలె-సెర్వేనుక అందరు పొలంలనే నాగండ్లు కట్టాలె—గది సాకలోల్ల[5] మాన్నెంగద దొర సానేం డ్లనుంచి దున్నుకుంటుండు.'' రంగయ్య చిరుబురు లాడిండు.

''ఎక్కన్నుంచచ్చిందిరో తెలివి. మందిని ముంచేతెలివిగాదు గదా!" సాంబయ్య.

రంగయ్య చీకట్లోనే చేతులు తిప్పుతూ. ''నిచ్చమే నేను దొర పాలేరోన్నే. గిప్పటినుంచే సంఘంల జేరుదామనచ్చిన''

"బిడ్డా! నువ్వు గరీబోనివే కాదన-కని గీడిమాట పొక్కిందో ఎరికేగదా! మా కడుపు మండిపోతంది" లచ్చయ్య.

''గసొంటి పనికెత్తుకుంటే నేను మా అయ్యకు బుట్టనట్టే'' రంగయ్య

''ఒట్లుగాదు మాగ్గావలసింది. పని" నారాయణ.

''నీకెర్కలేదానె నారన్న నా సంగతి.'' రంగయ్య.

''సరే! పరంపోగు దున్నాలె.'' లచ్చయ్య కాసేపాగి ''ఊరే గింపు రేపొద్దుగాల కాకుంట మాపున తీత్తాము. పొద్దుగాల నాగండ్లు గడుదాం. నారయ్య నువ్వు సాంబయ్య[6] మున్సోకచ్చిరుకు బోండ్లి. ఆడ మన మనుషులు గలుత్తరు. మేం ఈడిపని జూసుకుంటం.'' లచ్చయ్య.

కాసేపు తర్జన భర్జనలు జరిగినయ్.

---

4 తోడేలు 5 ఇనాముభూమీ 6 కోర్టుకు

అంతవరదాకా మౌనంగా ఉన్న ఆకాశం గడగడలాడింది.

''ఛక్, ఛక్'' మని మెరుపులు మెరిశాయి. కాసేపటికి టపటప చినుకులు రాలాయి. మబ్బుల్లాగా దడదడలాడుతున్న గుండెలతో, మెరుపుల్లాంటి ఆశలతో కొందరు—వర్షంలాగా మౌనంగా ఏడుస్తూ మరికొందరు గుడిశెలు చేరుకున్నారు.

ఆ రాత్రంతా వర్షం కురుస్తూనే ఉన్నది. నారాయణ మంచంలో వెల్లకిలా పండుకొని ఆలోచిస్తూనే ఉన్నాడు. పున్నమ్మ ఇద్దరు పిల్లలను గుండెల కదుముకొని చప్పుడు కాకుండా ఏడుస్తూనే వున్నది.

"పున్నీ! ఇవ్వార్దనుక ముందటికి అచ్చే పనిబత్లే! మనోల్లంత జేల్ల కూకున్నరు. రాయేశ్వరక్క గొడ్డొ్రినట్టు ఒర్రుతంది. నాకేమయ్యిందని వచ్చినోని కేడ్సినట్టేడుత్తన్నవ్. ఆ దినం బిడ్డ పెండ్లికి బంగారుగాజులు యాల్లకు అందియ్యలేదని జెరంతోనున్ననని సూడకుంట పెయ్యంత పెట్టన పేల గొట్టిన్నాడు ఏమన్నవో గుర్తుకు దెచ్చుకో? మంచినీల్ల బాయి కాడ నువ్వు గీ ఊరచ్చిన కొత్తల దొర కొంగు బట్టిన్నాడు నువ్వు ఎమన్నవో గుర్తుకు దెచ్చుకో? మన బతుకుల దొరెంత మన్నువోసిండో నా నోటి మీనికెల్లెందుకు సెప్పిత్తవు? అయినా నీపిచ్చిగాని నేను లేకుంటే సంఘపోల్లు ఊకుంటరా? అందనీల్లు సాగిసయ్. అండ్ల మనం గల్సుడేగని, మనంలేకుంటే గనీల్లు ఆగుతాయే'' నారాయణ రాత్రంతా ఇలాగా గొనుగుతూనే ఉన్నాడు.

క్రిష్ణ- సత్యం కండ్లు చికిలించి చీకట్లోకి చూస్తూ వర్షపుచప్పుడు తండ్రి మాటలు విన్నారు. కాని వాళ్ళకేమి అర్థంగాలేదు.

కోర్టు పనిమీద పోయిన నారాయణ గుడిశె చేరుకునేసరికి సూర్యుడు పడమటికి బాగా వంగిపోయాడు. తలుపు కతుక్కపోయి పున్నమ్మ ఎదురు చూస్తోంది.

నారాయణ ఇంట్లో అడుగు పెట్టడంతోటే పున్నమ్మ గడగడ చెప్పడం సాగించింది.

''నాగండ్లు గట్టబోయిన సంఘపోల్ల మీనికి దొర పట్నంనుంచి లాగులోల్ల తీసుకచ్చి తోలిచ్చిండు పదిమంది పుల్రెలు బలిగినయ్. గుడిసెల్ల జొచ్చి పిల్లాజెల్లా ముసలీముతకా అని సూడకుంట గంజి కొట్టిండ్లు. ఊరంత కొట్టుకోల్లు మొత్తుకోళ్ళు ఏడ్పులు పెడబొబ్బలు అని ఉప్పాత మూడ్సుకపోను. లావుసెల్లిచ్చుకుండు సెడిసెల్లిచ్చు కునోల్లంత సెర్లకేపోతరు'' పున్నమ్మ గుండెలు కోపంతో ఎగిరి పడుతున్నాయి.

నారాయణ కాసేపు భార్య ముఖంలోకి చూశాడు. పున్నమ్మ ఇంకా చెప్పుతూనే ఉన్నది. నారాయణ వినుకుంటూనే కాళ్లు, చేతులు కడుక్కొని కుండలో నీళ్ళు ముంచుక తాగిండు.

భీమయ్య ఎగపోసుకుంటూ ఉరికచ్చిండు.

"నారన్న సత్తెనాశిడమయ్యింది.'' అన్నాడు భీమయ్య.

''ఆడు సేసేపని ఆడు జేత్తడు. జనం తెగిచ్చినాడు సూడు'' నారాయణ.

ఇంతలోకే సుంకరోడు గజ్జెలకట్టె ఊపుకుంటూ పరుగెత్తుకొచ్చి భీమయ్యను చూసి నీళ్ళు నములుతూ నిలుచున్నాడు.

"ఏం దుర్గన్నా సంగతేంది ?" నారాయణ.

"దొర నిన్ను జరూరుగ తోలుక రమ్మన్నడు."

"అత్తన్నపా." నారాయణ గుడిశెలో నుండి బయటకొచ్చాడు.

"గిప్పుడెందుకు ?" భీమయ్య.

"అన్నా అద్దని సెప్పు" పున్నమ్మ

"నువ్వు లచ్చన్నను గలువు. నేను ఇక్కడున్నట్టె అత్త." నారాయణ బజారులోకి నడిచాడు.

పున్నమ్మ కెటూ పాలుపోలేదు. చాలసేపు నారాయణ వెళ్ళినవేపే చూస్తూ నిలుచున్నది...మొగట తనూ వెళ్లాలనుకొని వాకిలి దాటి, వెనుకకు తిరిగి క్రిష్ణను పిలిచి "నాయన్నెంటవో - ఆదేమన్న జర్గేదుంటే జరూరుగ ఉరికిరా !" అని చెప్పింది.

క్రిష్ణ రివ్వున దొరింటివేపు దూసుక పోయాడు...

నారాయణ దొరింట్లో అడుగుపెట్టేసరికి దొర వెంకట్రావు పులితోలు కుర్చీలో పులిలాగే గురగుర లాడ్తూ కూర్చున్నాడు. అతని కళ్ళు ఎరుపెక్కి ఉన్నాయి. అతని కణతల దగ్గర నరాలుబ్బి ఉన్నాయి.

"నారిగా నీకు మదమెక్కిందిబే.... నా ఉప్పుదిని నామీనికే తయారయినవా ? బంచత్ నేను తలుసుకుంటే-ఒరే : లంజకొడుకుల్లాలా మిమ్ముల మీ సంఘాన్ని సీమల నలిసినట్లు నలిపిపారేత్త ఏమనుకున్నారో ?" దొర గాండ్రిస్తున్నాడు...

నారాయణ తల వంచుకొన్నాడు తలెత్తి దొరకళ్ళల్లోకి చూశాడు. నిజంగా ఆ చూపులకే శక్తుంటే దొర-దొరకుర్చీ మాడి మసైపోవాల్సిందే. అట్లా మసికాలేదు కనుక తాడు తెగిన బానం బద్దోలె దొర కుర్చీలో నుండి లేచాడు.... కాలు చెప్పుతీసి ఝాడిచ్చి నారాయణ దవడ మీద కొట్టాడు....నారాయణ చేతులు బిగుసుకున్నాయి... మరోమారు కొట్టడానికి లేపిన చేతిని దించుకున్నాడు దొర....

క్రిష్ణ పెద్దరువాజ దగ్గరే పిడికిళ్లు బిగించి తలుపులను బాదుతున్నాడు....

దొర మొరుగుతూనే ఉన్నాడు—

నారాయణ నోట్లో ఊరిన నెత్తురు ఊంచిండు.... నెత్తురు సూసి దొర కండ్లు ఇంకా ఎరుపెక్కాయి...

''గీ దెబ్బ జవాబు సూసే దినమత్తది దొరా ! నారాయణ గిప్పుడు నీ గులాం గాదు సంఘపు మనిషి.'' నారాయణ గిరుక్కున వెను దిరిగి పెద్ద పెద్ద అంగలేస్తూ బయటకు నడిచాడు...

''గట్టిగా !'' దొర గావుకేక పెట్టిండు. గట్టయ్య పరుగెత్తు కొచ్చేసరికే నారాయణ మూల మలుపు తిరిగాడు.

''ఏడికి బోతడు లంజకొడుకు—తొండముదిరి ఊసురవెల్లయ్యింది వారీ : పున్నిని గుంజినపుడు కాల్లు గడ్పులు బట్టుకుంటివి గాదురా ! ఇగో గట్టిగ ఇయ్యాల్ల మాపున్నే ఈని ఎకరంపొలం నాగండ్లు గట్టుమను'' తిడుతూనే ఉన్నాడు.

గట్టయ్య ఎటూ అర్థంగాక చేతులు నలుపుకుంటూ నిలుచుండి పోయాడు.

నారాయణ భూలచ్చిమి దగ్గెరికి వచ్చేసరికి అతనికి ఎదురుగా ఊరేగింపు వస్తోంది. దెబ్బలు తిన్నవాళ్ళు ముందు నిలుచున్నారు ఎవడో బాగా పొట్టిగున్నవాడు ఊరేగింపు ముందు ఛాతి చరుచుకుంటూ వంగుతూ లేస్తూ అరుస్తున్నాడు. ఇంకెవడో జనం మధ్య చేతికర్రకు ఎర్ర రుమాలు కట్టి ఎగుర వేశాడు.

ఊరేగింపు ముందు క్రిష్ణ చిన్నారి గొంతు చిరిగిపోయేటట్టు ఆగకుంట అరుస్తున్నాడు.

ఊరేగింపు వెనుక బలహీనంగా జనం గొంతులో గొంతు కలుపుతూ పున్నమ్మ నడుస్తోంది.

ఊరేగింపు నారాయణను చేరింది. పొంగిన నారాయణ దవడ ''ఏంజరిగిందో'' భీమయ్యకు చెప్పింది.

నారాయణ ఊరేగింపులో కలిశాడు. అతని కంఠం విచ్చుకుంది.

"దొరల జులుం నశించాలె."

"దున్నేవానికే" నారాయణ

"భూమి'' పుడమి దద్దరిల్లింది. ఆకాశంలో మబ్బులు గడ గడ లాడాయి.

ఇందాకటి కురచ మనిషి ఏదో పాట ఎత్తుకున్నాడు. అందరూ ఆ పాటతో శ్రుతి కలిపారు.

ఊరేగింపు వాడవాడలు దిరిగి దొరింటి ముందటి కొచ్చింది దొరగడి తలుపులు మూసున్నాయి.

''తన్నుండ్లి పీకుండ్లి" ఎవరో గుంపులోనుండి అరుస్తున్నారు.

"నీసేతులకు జెట్టలు—నరుష్నలు బుట్ట—మా మువలోన్ని సంపుతివి గదరో దొరోడా! నీ మందికి మార్నగాలం రాను! మా మీన ఇడిసి పెడితివి గదరో దొరోడా!'' ముసలి స్త్రీ వణికే గొంతుతో భూమిని చరుస్తూ గోళ్ళతో మట్టిగీకి తలుపుల కేసి కొడుతుంది.

"దమ్ముంటే తలుపులు దీసి మాట్లాడు." నారాయణ గావుకేక పెట్టాడు. పున్నమ్మ వణికే కాళ్ళతో ఉరుకొచ్చి నారాయణ ఎత్తిన చేతిని పట్టుకున్నది.

కృష్ణ అప్పుడే తలుపుల ఎగబాకుతున్నాడు.

"ఈడికి పదిపారీలు తన్నులు గుద్దులు తిన్నం. ఇంటికొగన్ని జేల్లకు తోలిండు. ఏం సంగతో అరుసుకుందాం నడువుండ్లి" ఎవరో బొంగురు గొంతు రైతు పండ్లు గొరుకుతూ అన్నాడు.

''నీ కుక్క రంగన్ని సింతకు గట్టేసినం.'' ఇంకెవడో మొత్తు కున్నాడు.

బంగళా పొంచున్న పెద్దపులి తీరుగ నడీసప్పుడు లేకుంటున్నది· పడమటివేపు సూర్యుడు నెత్తురు కక్కుతున్నాడు. ఎర్ర రుమాలు రెప రెపలాడుతోంది.

క్రిష్ణ తలుపుల మీదెక్కి కూర్చున్నాడు.

''నేను గొళ్లెంతీత్త'' క్రిష్ణ తలుపుల మీది నుండే అరుస్తు న్నాడు. క్రిష్ణ ఆవలివేపు జారిండు బంగళా కిటికీ తలుపులు తెరుచు కున్నాయి. క్రిష్ణ తలుపు గొళ్ళెం తీయడం, జనం తలుపులు తోసుకుని ప్రవాహంలా లోపలికి నడవడం ఒకేసారి జరిగాయి. కిటికీ తలుపుల్లో నుండి తుపాకి మొరిగింది. క్రిష్ణ పక్కకు పల్టీ కొట్టాడు. క్రిష్ణకోసం ఉరికిన నారాయణకు గుండు దెబ్బ తగిలింది.

భళ్లున నెత్తురు చిమ్మింది. ''దున్నేవానికే భూమి'' నారాయణ నెత్తురు మడుగులో గిలగిల కొట్టుకుంటున్నాడు.

ఇటు తిరిగిన క్రిష్ణ కళ్ళు నిలబడిపోయాయి.

తుపాకి మొరుగుతూనే ఉన్నది. జనం కూలుతూనే ఉన్నారు.

ఒకరు—ఇద్దరు—ముగ్గురు—నలుగురు.

జనం వెనుదిగారు. కాల్పులాగిపోయినయ్. ఏడుపు గుండెల్లో ఘనీభవించి పోయింది. మౌనంగా శవాల మోసుకొని వెళ్ళిపోయారు. మబ్బుల ముఖాలమీద నెత్తురు పులిమి సూర్యుడు అస్తమించాడు. మూల మలుపు తిరిగిన తరువాత పున్నమ్మ గొంతు తెగిపోయింది. క్రిష్ణ తండ్రి శవాన్నే చూస్తూ మౌనంగా నడుస్తున్నాడు అతని కళ్ళల్లో తాను తుడిచిన తుపాకి పొగలు కక్కుతూ కన్పిస్తోంది. తనవెంట నడుస్తున్న కనిపించడం లేదు.

* * *

ప్రభుత్వం ఆ తాలూకాను కల్లోలిత ప్రాంతంగా ప్రకటించింది. గ్రామంనిండా పోలీసులు దిగిపోయారు. ఒంట్లో సత్తువున్నవాళ్ళు గ్రామం విడిచి పారిపోయారు. పారిపోలేని ముసలివాళ్ళు జేల్లకు పోయారు. ఆ ఊళ్ళో స్త్రీలు పిల్లలు మిగిలిపోయారు.

క్రిష్ణ రోజూ పోలీసుల టెంటు దగ్గరికి పోతున్నాడు. పోలీసులకు పిట్టకథలుచెప్పి నవ్విస్తున్నాడు. బూట్లు పాలిష్‌చేసి యిస్తున్నాడు. తుపాకులు తుడుస్తూ-గుడ్లుతేలేసి ఒక్కొక్క భాగాన్నే పరిశీలిస్తున్నాడు.

దొర ట్రాక్టరు మనుషులను పట్నం నుండి తీసుకొచ్చుకొని భూములు దున్నిస్తున్నాడు. క్రిష్ణ చెప్పులేసుకొని ఊళ్ళో తిరుగుతూనే ఉన్నాడు పున్నమ్మ ఒకనాడు దొర గడీకి ఈడ్చుక పోబడింది. కొన

ఊపిరితో ఉదయాన్నే గుడిశె చేరుకుంది. పిల్లలను దగ్గరికి తీసుకొని పగలంతా ఏడ్చింది. రాత్రి గుడిశెలు రవులుకుంటాయి. రేపటి మంట కోసం చితికిన గుండెలు సమాయత్తమౌతాయి. ''రేపు'' పోలీసుల కరుకు బూట్ల కింద నిర్దాక్షిణ్యంగా నలిగిపోతుంది. మరో స్త్రీ దొరింటికి బలవంతంగా ఈడ్చుక పోబడుతుంది. పోలీసులు గుడిశెలు గాలిస్తారు. గూళ్ళల్లో నిద్రిస్తున్న కోళ్ళను పట్టుకపోతారు. మంచాలమీద నిద్రిస్తున్న స్త్రీలను చెరుస్తారు. రోజూ గుడిశెలు రవులుకుంటూనే ఉంటాయి. తెల్ల వారుతూనే ఉంటుంది....

* * *

ఊరు నిశ్శబ్దంగా రాత్రి కడుపులోకి ఒదిగిపోయింది. పున్నమ్మ కుక్కి మంచంలో తెలివొచ్చి ఏడుస్తోంది. అస్పష్టంగా ఏవేవో మాటలు వినిపించి తల తిప్పి చూసింది. దీపం వెలుగులో క్రిష్ణ సుత్తితో మొద్దు మీద బెట్టి దేన్నో కొడుతున్నాడు. సత్యం పొయ్యిలో ఎగుస్తు నిప్పుల్ని చూస్తూ తిత్తి పిసుకుతున్నాడు.

పున్నమ్మ లేచి కొడుకుల దగ్గరి కొచ్చింది. క్రిష్ణ పట్టుకారుతో ఇనుపముక్కను సాగకొడుతున్నాడు. అతని పక్క తుపాకి, దానిపక్క నాలుగైదు సైకిల్ గొట్టాలున్నాయి.

''గిదేం పనిరా కిట్టా'' పున్నమ్మ.

''తుపాకే అవ్వా ! తుపాకి జేత్తన్న.'' పని ఆపకుండ ఇనుప ముక్కను కొడుతూనే ఉన్నాడు. కంకబద్దలాంటి అతని చేయి వేగంగా కదులుతోంది. క్షౌరం లేక చెవుల మీది కంటా పెరిగిన వెంట్రుకల నుండి నల్లటి చెంపల మీద చెమట కారుతోంది. సత్యం కండ్లు నిద్ర మత్తుతో మూతలు పడుతున్నాయి. అతని చిరిగిన లాగంతా తడిసి పోయింది.

న్నమ్మ నోట మాటరాక కూర్చుండిపోయింది.

పముక్క మీద నీళ్లు పోసి తుపాకికి ఒక పక్క పెట్టి బెజ్జం
క్కను దాని కతికించి మొలకొట్టాడు.

పాకి జేసి ఏం జేత్తవురా ?" పున్నమ్మ.

ను సంపుత.'' తల్లివేపు చూడకుండానే అన్నాడు క్రిష్ణ.

పున్నమ్మ క్రిష్ణను ఒళ్ళోకి తీసుకొంది. సత్యం తల్లిని కావలించుకొని- కాసేపటికి నిద్రపోయాడు.

ఆ రాత్రంతా క్రిష్ణ తుపాకి తయారు చేయడం గురించి తల్లికి చెప్పుతూనే ఉన్నాడు- పున్నమ్మ "అద్దురా !" అనలేకపోయింది.

సత్యం నిదురలో కలువరిస్తున్నాడు. తొలికూడి కూసింది. క్రిష్ణ అలా చెప్పుతూనే నోరుతెరిచి నిద్రపోయాడు. మలికోడి కూసింది. పున్నమ్మ లేచి కొడుకు చేసిన తుపాకి చేతిలోనికి తీసుకొని చూసింది. సైకిల్ గొట్టాలు, కర్రముక్క అదేదో పిల్లలు ఆడుకునే కర్ర తుపాకి లాగానే తోచింది. ఇంకా దానికి చాలా పనిచేయవలసి ఉన్నదని పున్నమ్మకు తెలియదు. తీసి చూరులో పెట్టింది. ఆమెకు తుపాకి తుడుస్తున్న నారాయణ కళ్ళల్లో మెదిలాడు. గుబగుబ కండ్లనిండా నీరు నిలిచింది.

* * *

మిట్ట మధ్యాహ్నం- ఉత్తరహాత్తె ఎండ చిటపటలాడిస్తోంది. వెంకట్రావు పెరడి దగ్గర ట్రాక్టర్ గుడగుడలాడుతోంది. తాలూకాకు పోయే రోడ్డు నిర్మానుష్యంగా ఉంది. దూరంగా పోలీస్ టెంట్లో నుండి ఏదో బూతుపాట రేడియోలో నుండి సన్నగా వినిపిస్తుంది. పడమటి వేపు మబ్బు కుదురుకుంటోంది. రోడ్డు పక్కకున్న చింతచెట్టు

కొనల్లో ఉన్న సత్యం రెండు వేళ్లు నోట్లో బెట్టి ఈల గొ
చింతకు వంద గజాల దూరంలోనున్న చింతకొమ్మల్లోనుండి
ఈల వినవచ్చింది.

వెంకట్రావుదొర గట్టయ్య గొడుగు పట్టుకోగా ఏడ
డుతూ కిర్రుచెప్పుల మోతతో రోడ్డు మీది నుండి వస్తునా
దిగి అడ్డదారిలో ఓ రెండువందల గజాలు నడిస్తే
వస్తుంది. ఆ పెద్ద మార్గంలోనే ఉన్నాయి రెండు చింతలు. వెంక
ట్రావు మొదటి చింత దాటి యాభయి గజాలు నడిచాడు.... మొదటి
చింతమీదినుండి రెండుసార్లు ఈల వినిపించింది.

''ఎవర్రా ఈలలు గొట్టేది ?'' వెంకట్రావు మెడ రిక్కించి
అటూ యిటూ చూశాడు.

''పోలీసోల్లు టేశాన్ల నుంచి గావచ్చు బాంచెన్– కుషీలుండి
ఎవలో ఈలగొట్టినట్టున్నది బాంచెన్....'' గట్టయ్య..

''మందిసొమ్ము మంగళారతి– పీక్కతింటండ్లు లమ్డికొడుకులు
ఇంకో వారం పదిరోజులు సూసి– ఏడివాడ పల్లబడితే లమ్డికొడుకుల
ఎల్లగొట్టాలె. దొరా గట్టిగ– ఏన్నన్న సప్పుడినబడ్తుందా ? లమ్డికొడు
కులు పత్తకు లేకుంట దెంకపోయిండ్లు''

''మళ్ళింక ఏ మొఖం బెట్టుకొని ఊళ్ళెకత్తరు బాంచెన్...
ఊళ్ళెకత్తె సున్నంలకు ఎముక లేకుండ సలుసుక తినరు !'' గట్టయ్య

''ఏదో లమ్డికొడుకులు పిచ్చిలేసినట్టు జేసిరి. పనిజేసుక బతు
కుతె కాదన్నానురా !'' దొర.

దొర చింతకింది కొచ్చాడు.

''ఢాం'' మ్మని తుపాకి పేలింది. దొర కుడిచేతి మనికట్టుల నుండి దెబ్బ దూసుకుపోయింది. గొడుగు పారేసి గట్టయ్య పరుగందు కున్నడు. దొర నెత్తురు కారే చేతితోనే ముందు కురికిండు.

అయిదు నిమిషాలు చప్పుడేమీలేదు. పడమటి మబ్బు ఉరిమింది.

పోలీసుల బూట్లు టకటక లాడినయ్. పోలీసులు ట్రాక్టరు వెనుక దాక్కున్న దొర దగ్గరి కురికారు. దొర బెదిరే గుండెలతో చింతచెట్టును చూయించిండు. పోలీసులు భయం భయంగా అడుగులో అడుగేసు కుంటూ— చింతమీదికి నాలుగురౌండ్లు కాల్పులు జరిపారు. సడీసప్పుడు లేదు. చింతకింది కొచ్చారు. కొమ్మల్లోకి భయం భయంగా చూశారు. కొమ్మల చాటుకు తుపాకి పట్టుకొని పదేండ్ల క్రిష్ణ అతని చేతిలో తుపాకి.....

ఒక పోలీసు గురిచూసి తుపాకి ఎక్కుపెట్టాడు, అంతలోకే ఎస్.ఐ. పడుతూ లేస్తూ ఉరికొచ్చాడు. ఎక్కుపెట్టిన తుపాకిని దించ మన్నాడు.

"దిగిరా! దిగిరాకుంటె సస్తవ్.'' యస్.ఐ. అరిచిండు.

''నేను రాను." క్రిష్ణ అరిచిండు.

''తుపాకి కింద పారేయ్''

''నేను పారేయ"

''సస్తవ్''

క్రిష్ణ కాసేపు మాట్లాడలేదు. ఏమనుకున్నాడో ఏమో? మెల్లగా కిందికి దిగొచ్చాడు. అతని చేతిలోని తుపాకి గుంజుకున్నాడు. అదే తుపాకి చేతులుమారి క్రిష్ణను వంగదీస్తే వెన్నుమీద గుద్దింది. క్రిష్ణ ఏడవలేదు. క్రిష్ణను అరెస్టు చేశారు.

వందగజాల దూరంలోనున్న చింతకింది నుండి ఎనిమిదేండ్ల సత్యం పరుగెత్తుతున్నాడు. అతని వెంట ఇద్దరు పోలీసులు పడ్డారు. జింకపిల్లలా సత్యం చేలగట్ల మీదిగుండా, పొలాల మధ్యనుండి కొండ వేపుకు పరుగెత్తాడు. పోలీసులు తలలు వేళ్లాడేసుకొని తిరిగివచ్చారు.

సత్యం అట్లా పరుగెత్తినవాడు అటు పోలీసులకు, ఇటు తల్లి పున్నమ్మకు దొరకలేదు. గత మూడేండ్ల నుండి సత్యం కోసం కొండలు కోనలు గాలిస్తూనే ఉన్నారు.

మూడు సంవత్సరాలుగా విచారణ లేకుండా క్రిష్ణ జైల్లో సత్యాన్ని తలచుకుంటూనే గడుపుతున్నాడు.

పున్నమ్మ చిరిగిపోయిన గుడ్డలతో, కంపలా రేగిన తలతో, గుడ్డలమూట చంకనబెట్టుకొని దేశంమీద పడి తిరుగుతోంది. కనిపించిన వారినల్లా "సత్యం కనిపించిండా?" అని అడుగుతుంది. గొడ్లగాసే పిల్లల్లో, బరువులు మోసే పిల్లల్లో, బూట్లు పాలిష్‌చేసే పిల్లల్లో, మోటార్లు తుడిసే పిల్లల్లో, జేబులుగొట్టే పిల్లల్లో, మిల్లుల్లో పనిచేసే పిల్లల్లో, అడుక్కుతినే పిల్లల్లో సత్యంకోసం వెతుకుతుంది. కాని అక్కడెక్కడా ఆమెకు సత్యం కనపించడు.

సత్యం—పదకొండు సంవత్సరాల సత్యం— తన అన్న విముక్తి కోసం ఏ కొండల్లో తుపాకులు తయారు చేస్తున్నాడో ? ? ?

(ఆధారం : ఆయుధాల చట్టం కింద అరెస్టుచేయబడి కరీంనగర్ సబ్ జేల్లోవున్న ఒక బాల నేరస్తుడు. అతను తయారుచేసిన తుపాకి.)